

Цивільне право

УДК 347.44

Попов Віктор Андрійович

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного права №2
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Попов Виктор Андреевич

*кандидат юридических наук, ассистент кафедры гражданского права №2
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Popov Viktor

*PhD in Law, Assistant of Civil Law Department №2
Yaroslav Mudryi National Law University*

Морозова Альона Олександрівна

*Студентка міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Морозова Алёна Александровна

*Студентка международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Morozova Alyona

*Student of the International Law Faculty of
Yaroslav Mudryi National Law University*

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР ЯК РЕГУЛЯТОР ЦИВІЛЬНИХ
ВІДНОСИН: ПОНЯТТЯ, ФОРМА ТА ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ДОГОВОР КАК РЕГУЛЯТОР
ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ : ПОНЯТИЕ, ФОРМА И
ОСОБЕННОСТИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ**

CIVIL LEGAL AGREEMENT AS REGULATOR OF CIVIL LEGAL RELATIONS: DEFINITION, FORM AND FEATURES OF CONCLUSION

Анотація. У статті розглянуто проблеми і шляхи удосконалення поняття цивільно-правового договору, його сутності та змісту. Визначено, що цивільно-правовий договір досліджувався протягом багатьох років в наукових працях цивілістів, але до єдиного підходу у тлумаченні цього терміну вони не дійшли. Проаналізовано значення договору, як універсального засобу регулювання майнових відносин, яким забезпечується досягнення цілей визначених його учасниками. Розглянуто процес укладення договору, стадії, через які проходять сторони, узгоджуючи волю та встановлюючи цивільні права та обов'язки. Детально розглянуті оферта (пропозиція укладення договору) і прийняття цієї пропозиції (акцепт). Звернено увагу на наявність «істотних» умов у договорах і на специфічні способи укладення договорів: мовчання чи конклюдентні дії. Також, у статті автори звертають увагу на форми цивільних договорів і на проблеми укладання письмових договорів в умовах пандемії коронавірусу SARS-CoV-2. Автори надають власне бачення щодо електронної форми договору, а також пропонують внести зміни до законодавства, зокрема, до Цивільного Кодексу України для регулювання цього питання.

Зауважується, що суттєвого поширення набувають електронні договори і, що серед цивілістів існують різні думки щодо форми такого правочину: одні вважають, що це вид письмової, інші — що це окрема самостійна форма договору. Автори надають власне бачення щодо форми такого договору, а також пропонують внести зміни до законодавства з метою закріплення регулювання цього питання, зокрема, змінити положення ст. 205 Цивільного кодексу України на наступне: «правочин можуть вчинятися в усній, письмовій або електронній формі. Сторони

вправі обирати будь-яку форму правочину, якщо інше не передбачається законом».

Ключові слова: *цивільно-правовий договір, оферта, акцепт, цивільні правовідносини, умови договору, електронна форма договору.*

Анотація. *В статье рассмотрены проблемы и пути совершенствования понятия гражданско-правового договора, его сущности и содержания. Определено, что гражданско-правовой договор, исследовался на протяжении многих лет в научных трудах цивилистов, но к единому подходу в толковании этого срока они так и не дошли. Проанализировано значение договора, как универсального средства регулирования имущественных отношений, которым обеспечивается достижение целей, определенных его участниками. Рассмотрен процесс заключения договора, стадии, через которые проходят стороны, согласовывая волю и устанавливая гражданские права и обязанности. Подробно рассмотрены оферта (предложение заключения договора) и принятие этого предложения (акцепт). Обращено внимание на наличие «существенных» условий в договорах и на специфические способы заключения договоров: молчанием или конклюдентными действиями. Также, в статье авторы обращают внимание на формы гражданских договоров и на проблемы заключения письменных договоров в условиях пандемии коронавируса SARS-CoV-2. Отмечают, что существенного распространение получают электронные договоры и, что среди цивилистов существуют различные мнения относительно формы такого договора: одни считают, что это вид письменного, другие что это отдельная самостоятельная форма договора. Авторы предоставляют собственное видение электронной формы договора, а также предлагают внести изменения в законодательство, в частности, изменить положение ст. 205 Гражданского кодекса Украины на следующее: «Сделки могут*

совершаться в устной, письменной или электронной форме. Стороны вправе выбирать любую форму сделки, если иное не предусмотрено законом».

Ключевые слова: гражданско-правовой договор, оферта, акцепт, гражданские правоотношения, условия договора, электронная форма договора.

Summary. *The article discusses the problems and ways of improving the concept of a civil contract, its essence and content. It is determined that the civil law agreement was studied over the years in the scientific works of civilists, but they did not reach a unified approach to the interpretation of this term. The significance of the contract as a universal means of regulating property relations, which ensures the achievement of the goals defined by its participants, is analyzed. The process of concluding an agreement, the stages through which the parties go through, coordinating the will and establishing civil rights and obligations, are considered. The offer (proposal to conclude an agreement) and the adoption of this proposal (acceptance) are considered in detail. Attention is drawn to the presence of "essential" conditions in contracts and to specific ways of concluding contracts: by silence or by specific actions. Also, in the article, the authors pay attention to the forms of civil contracts and to the problems of concluding written contracts in the context of the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic.*

It is noted that electronic contracts are becoming widely spread and that there are different opinions among civilists regarding the form of such a contract: some believe that this is a written form, others that this is a separate independent form of a contract. The authors provide their own vision of the form of such an agreement, and also suggest amending the legislation to regulate this issue, in particular, amend the provision of Art. 205 of the Civil Code of Ukraine as follows: "Transactions may be made orally, in writing or electronically. The

parties are entitled to choose any form of transaction, unless otherwise provided by law”.

Key words: *civil contract, offer, acceptance, civil relations, terms of the contract.*

Постановка проблеми. Учасники цивільних відносин наділяються правом укладення цивільного договору, який є основоположною конструкцією цивільних правовідносин. Такий договір може мати за основу різну мету: економічну, соціальну та іншу, але, при цьому, він не перестає бути юридичним інструментом, тобто зберігає свою правову природу. Договір є правовим інститутом, феноменом, який упродовж тисячоліть залишається об’єктом дослідження науковців. Однак, незважаючи на те, що за останні 15 років опубліковано більше наукових праць із вказаної проблеми, аніж за увесь радянський період, на жаль, це не наблизило дослідників до розкриття сутності та значення договору. Саме тому, це питання має не тільки теоретичне, але і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні теорії цивільно-правового договору викладено у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Р. Стефанчук [1], О. Отраднава [2], Р. Кніпер [3], М. Казанцев [5], В. Іванов [6], О. Дзера [7], С. Бродовський [8], А. Чучковська [10], М. Великанова [11], В. Маньгора [13], Н. Кучаковська [14] та ін. Однак можна констатувати, що в юридичній науці й дотепер немає єдиного підходу до визначення поняття «цивільно-правовий договір», його ознак та природи.

Мета статті. Визначення поняття цивільно-правового договору, його значення у регулюванні цивільних відносин, порядок укладення, зміни та припинення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут цивільно-правового договору є центральним та одним з найважливіших інститутів цивільного законодавства, якому присвячена особлива частина Цивільного

кодексу України (далі – ЦК України). Договір у всіх правових системах представляє собою елемент правопорядку, завдяки якому забезпечується виникнення, зміна або припинення правових відносин з метою задоволення потреб суспільства, окремих його громадян або їх об'єднань [1, с. 2]. Без сумніву можна констатувати, що договір є одним із найважливіших здобутків світової правової культури [2, с. 29]. Як універсальна правова конструкція договір займає важливе місце у механізмі правового регулювання суспільних відносин. На думку професора Бременського університету Р. Кніпера, з одної сторони, договір, став найзначнішим інструментом для формування і забезпечення стабільності майнового обороту і динаміки ринкової економіки, а з іншої, зрозуміло, що він може і повинен мати значення тільки тому, що він разом із власністю дає гарантований правовий титул, що належить конкретній особі, і який не може бути переданий без згоди [3, с. 38].

В цілому, загальновідомо, що будь-який цивільно-правовий договір — це домовленість двох чи більше сторін про встановлення, зміну, або припинення цивільних прав і обов'язків. Договір полягає у єдності суб'єктивного елементу — волі, та об'єктивного елементу – виявлення такої волі. Саме вільне волевиявлення кожної зі сторін є вираженням основного принципу цивільного законодавства — свободи договору. Виходячи із вказаного положення, варто зазначити, що сторони є вільними в укладенні договору, визначенні контрагентів та виборі умов договору, однак, у той же час, відповідні норми законів та звичаїв не повинні бути порушені. Вважаємо, що саме момент збігу волі сторін породжує виникнення цивільно-правових відносин. Тобто договір у цьому аспекті є єдиним «вольовим актом».

Аналізуючи цивільно-правовий договір у якості регулятора цивільно-правових відносин, необхідно звернутися до наукової літератури з окресленого питання задля дослідження позиції науковців. Зокрема, на

думку О.Ю. Кабалкіна згідно якої договором є цивільно-правова угода, спрямована на встановлення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків [4, с. 437]. Аналогічне визначення пропонуються такі дослідники як І.А. Покровський, Е. Годеме, О. О. Красавчиков та інші вчені. Наприклад, М.Ф. Казанцев надає таке визначення цивільного договору: «Цивільно-правовий договір — це правова домовленість сторін, який заснований на цивільному праві, цивільному обов'язку, виражає узгоджену волю сторін, який спрямований на регулювання цивільно-правових відносин як сторін договору, так і третіх сторін [5].

У свою чергу, В.В. Іванов під договором розуміє здійснене у відповідній формі волевиявлення уповноваженого суб'єкта права, що встановлює необхідний правовий результат (правову норму, індивідуальний правовий припис та ін.) або являє собою правомірну дію, яка безпосередньо виступає правовим результатом» [6].

Також С.М. Бервено визначає цивільно-правовий договір як правомірну угоду, що базується на волевиявленні сторін і спрямована на виникнення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків, наданих у ході укладання такого договору та спрямований на врегулювання відносин між цими сторонами, шляхом закріплення прав та обов'язків у визначеній законом формі [7]. У той же час, О.С. Бородовський визначає договір як юридичний акт двох і більше осіб, заснований на їх погоджених діях, виражений у вільному волевиявленні, спрямований на досягнення єдиного правового результату, що полягає у встановленні, зміні та припиненні цивільних прав і обов'язків, та зафіксований у встановленій законом формі [8].

Отже, сприйняття договору на сучасному етапі означає наголошення на здатності договору регулювати суспільні відносини шляхом встановлення прав та обов'язків його суб'єктам, розширенням їх правосуб'єктності тощо. Як можна побачити із визначень, наданих

науковцями, здебільшого правова конструкція є незмінною, а ключові відмінності полягають саме у визначенні характеру дій сторін, направлених на досягнення результату, форми та змісту. Однак, разом із певними перевагами цих визначень, до яких можна віднести зазначення взаємоузгодженості та волевиявленні сторін, мети договору у вигляді виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків, визначену форму цивільного договору, зазначені позиції, на нашу думку, не досить повно відображають сутність цивільно-правового договору, і цьому є декілька пояснень:

По-перше, сутність цивільно-правового договору як правочину полягає у встановленні прав та обов'язків сторін на підставі волевиявлення, яке вже відбулося, а він є вираженням у певній формі.

По-друге, потрібно сказати про визначення договору як «правомірної угоди...». На нашу думку, у будь-якому разі угода може бути лише правомірною, в іншому випадку угоди як такої не існує.

По-третє, вважаємо неправильним у наш час визначати договір як лише письмовий документ. Звісно, раніше договір міг бути укладений лише у письмовій формі, адже форма застосовувалася при доказуванні та слугувала для засвідчення згоди, бо такий договір укладався шляхом складання документа, його підписання та обміну між сторонами екземплярами договору тощо, але сьогодні договір може бути укладений у письмовій, в усній та навіть в електронній формі.

Виходячи з викладеного, враховуючи особливі умови сьогодення, пропонуємо надати доповнене визначення поняття цивільно-правового договору. Так, цивільно-правовий договір – це угода між двома або більше особами, спрямована на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків сторін, вчинена у визначеній законом формі. Важливо зазначити, що при його укладенні важливою умовою є волевиявлення сторін. Сам момент виникнення спільної волі сторін – вольова пропозиція однієї особи і

зустрічне виявлення волі іншої особи, тобто досягнення домовленості, яка є основою договірних правовідносин.

Загальновідомо, що укладення договору полягає у двох стадіях. Перша стадія (оферта) полягає у пред'явленні пропозиції укласти договір. Оферта певним чином відображає волю сторони, направлену на укладення договору з іншою. Однією з ознак оферти є спрямованість, вона повинна відображати намір особи вважати себе такою, що уклала договір на вказаних умовах у разі, якщо інша сторона прийме пропозицію, а також містити всі істотні умови договору, бути конкретизованою конкретній особі або ж декільком особам. Однак, існують випадки, коли оферта адресована невизначеному колу осіб, у такому випадку особа бажає укласти договір з «будь-ким і кожним».

Після того, як акцептант приймає пропозицію без внесення будь-яких змін до неї, оферент вже не має права змінити перелік наданих ним умов. Однак, існують випадки коли стороною яка приймає пропозицію запропоновані оферту зміни умов договору, в такому випадку ця сторона вже не виступає у ролі акцептанту, а є стороною з зустрічною офертою. Договір укладений з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, надала відповідь про прийняття такої пропозиції.

Однократність оферти означає, що вона поглинається договором, що уклався. У момент укладення договору, пропозиція його укласти знімається. В іншому випадку щодо одного й того самого предмета може бути укладено не один договір, а більше, із яких реально можливо виконати лише один. Відповідь про те, що оферта прийнята, отримана із запізненням, вважається іншою офертою (ч.2 ст.645 ЦК України) [9].

Відповідно після надання пропозиції про укладення договору, оферент чекає на певну реакцію від контрагента, а саме на конкретну відповідь.

Відповіддю на оферту є акцепт, який має бути безумовним і повним. Акцепт в тій самій мірі виражає волю особи, як і пропозиція.

Акцептант має право відкликати зроблений ним акцепт:

- а) до того, як оферент отримає повідомлення;
- б) разом з цим повідомленням.

Деякі умови при прийнятті пропозиції укладення договору стають істотними в силу характеру обраної договірної моделі та обов'язковості норми, а інші в силу визнання контрагентами необхідності застосування у договорі положення диспозитивної норми, інші, в силу того, що сторони скористалися можливістю передбачити в договорі інше, використовуючи диспозитивні норми. Тому, визначення сторонами договору умов співвідноситься із законодавчими нормами. Обов'язковість умов передбачених нормами законодавства слугують гарантією захисту прав та інтересів сторони, що є більш слабкою.

Таким чином, порядок укладення цивільного договору передбачає загальну послідовність стадій, через які проходять сторони, узгоджуючи волю та визначаючи цивільні права та обов'язки. Саме інформація в оферті є ключовою в договорі, адже в оферті визначається який саме договір планують укласти сторони. До того ж, істотні умови, визначені в оферті, визначають правову природу певного договірного типу. За допомогою цього особа, якій направлена оферта, може одразу відповісти чи погоджується вона, чи ні на укладення такого виду договору взагалі. Якщо ж особа, якій надійшла оферта, все ж має певний намір укласти такий договір, то подальша її діяльність буде спрямована на отримання такого результату.

При укладенні договору, правостворююче значення надається також конклюдентним діям. Виражаючи волевиявлення сторін, конклюдентні дії набувають значення оферти або акцепту. У свою чергу, конклюдентні дії сторони, яка є офертою мають містити істотні умови договору, а інша

сторонами повинна прийняти або відмовитись від таких умов. При конклюдентній дії одна особа виражає свою волю, а інша особа має можливість зробити висновок щодо того, в чому саме полягає воля потенційного контрагента. Якщо конклюдентні дії обох сторін дозволяють зробити висновок про збіг волі сторін, цього достатньо для визнання договору укладеним.

Ще одним специфічним способом підтвердження згоди на укладення договору є мовчання, яке передбачене або нормами цивільного законодавства або узгоджується самими сторонами. Однак, сторони такого договору визначають для себе самі, що означає мовчання – наявність волі або її збіг з тим значенням, яке обумовлене в законі або яке сторони належним чином домовилися йому надати.

У випадках, якщо законодавством чітко не визначена форма укладення певного виду договору договір може бути укладений у будь-якій формі. Якщо сторони договору домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним тільки з моменту надання договору такої форми, хоча і законом для договорів даного виду така форма не вимагається. Сьогодні законодавством передбачено, що договір може бути укладений в усній, простій письмовій, письмовій формі з нотаріальним посвідченням, а також, для деяких категорій правочинів передбачена обов'язкова державна реєстрація договірною правовідношення. Чучковська А.В. надає визначення письмової форми договору - це спосіб об'єктивування за допомогою писемності та умовних знаків на різних носіях думок, зміст яких визначається взаємними правами й обов'язками сторін [10]. У свою чергу, М. М. Великанова, наголошує, що для того, щоб вважати ті чи інші документи письмовою формою договору, ці документи мають містити всі істотні умови такого договору і з них має слідувати, що сторони погодили ці умови. Цивільним кодексом передбачено, що деякі договори обов'язково повинні вчинятися в письмовій формі, інакше договір буде нікчемний [11].

Станом на сьогодні, у зв'язку поширенням у світі пандемії коронавірусу SARS-CoV-2, що спричинює захворювання COVID-19, досить важливо знаходитись вдома. Важливо зменшити контактування з людьми для власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Тому, суттєвого поширення набувають електронні договори. Відповідно до п.5 ч.1 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків і оформлена в електронній формі [12].

Необхідно звернути увагу на наявність певних недоліків при укладенні електронних договорів: складність визначення місця, часу укладення договору, доказовість факту укладення, схоронність та незмінність даних які містяться у пропозиції укласти договір або вже в укладеному договорі, а також конфіденційність відомостей, які містяться у договорі.

Однак, є достатньо велика кількість переваг укладення саме електронних договорів:

- швидкий обмін документацією прискорює бізнес-процеси, що веде до стимулювання грошового обороту і, відповідно, збільшення прибутку учасників з обох сторін; Пропозиція укласти договір (оферта) і відповідь на неї у електронному договорі практично не займає часу, наприклад, є можливість надати акцепт звичайним способом, таким, як натиснути на відведене віконце «згоден з умовами договору»;
- значне скорочення строків підготовки документів між контрагентами;
- можливість надавати оферту та акцепт незалежно від місця знаходження контрагентів та часу;
- скорочується вартість підготовки та передачі документації;
- скорочення додаткових витрат дозволяє направити кошти на виконання інших завдань;

- електронна форма оферти полегшує обробку документації і дозволяє її автоматизувати.

Законодавчо закріплено те, що договір є укладеним, якщо сторони у належній формі досягли згоди з усіх істотних його умов, але серед цивілістів існують різні думки щодо форми такого договору. Одні, зокрема В.В. Маньогора [13], вважають електронний договір окремою формою договорів, інші, зокрема І. Спасибо-Фатеєва та А. Чучковська, вважають, що це різновид письмової форми [14, с.876]. Дійсно, з прийняттям відповідного Закону «Про електронну комерцію», укладення електронних договорів, нарешті, отримало правове регулювання. Тепер правочин вчинений в електронній формі може називатися електронним договором, але він повинен відповідати законодавчим вимогам. Це сприяє захисту прав споживачів, а продавців спонукатиме ретельно готувати оферти. Однак, ЗУ «Про електронну комерцію» не було вирішено абсолютно всіх проблем в цій сфері.

Електронний договір також укладається у два етапи: направлення оферти та її прийняття, акцепту. Особливістю є те, що й оферта, й акцепт направляються сторонами електронного договору в електронній формі. Ця особливість зумовлює й особливість електронного договору щодо змісту оферти як документу, в якому мають бути зазначені всі умови майбутнього електронного договору, адже акцепт має бути повним і безумовним, тобто містити відповідь: «згоден на усі ці умови», але ми не можемо повністю погодитись з позиціями тих науковців, хто вважає що це вид письмової форми договору, адже крім основних, що визначені у Цивільному кодексі України, істотних умов, електронний договір повинен містити ще додаткову інформацію. Якщо ж не містить, то він може бути визнаний неукладеним або недійсним. Саме наявність цієї інформації і буде надавати електронному договору статусу окремої, унікальної форми. При укладенні електронних договорів є важливим, те що він має включати також інформацію про:

порядок створення та накладання електронних підписів сторонами договору; технічні засоби ідентифікації сторони; посилання на умови, що включаються до договору, шляхом перенаправлення (відсилання) до іншого електронного документа і порядок доступу до такого документа; спосіб зберігання та пред'явлення електронних документів, повідомлень, іншої інформації в електронній формі та умови доступу до них; умови виготовлення та отримання паперових копій електронних документів; інші відомості [12].

Також, окремим підтвердженням думки, що електронний договір – це окрема форма є наявність досить вагомих проблем, які не стосуються звичайної письмової форми: ідентифікація суб'єктів; вибір необхідних технологій ідентифікації; підтвердження цілісності даних в електронній формі [13].

Отже, електронний договір має всі перспективи зайняти місце окремої форми договору, треба лише внести зміни до законодавства.

Висновок. На основі всього дослідженого матеріалу, зазначимо, що в умовах розвитку економіки та підприємництва все більш важливого значення набуває договір, як один з найефективніших правових методів регулювання суспільних відносин. Договір є універсальним засобом регулювання майнових відносин, яким забезпечується досягнення цілей визначених його учасниками.

Не можемо погодитися з авторами, які дають визначення цивільного договору, як «юридичний акт», адже поняття «юридичний акт» в юридичній літературі й в юридичному словнику вживається лише у значенні письмового документу. Одночасно, не вважаємо доречним визначати договір і як «правомірну угоду». На нашу думку, у будь-якому разі угода може бути лише правомірною, в іншому випадку угоди як такої не існує.

Вважаємо, що відповідно до сучасних потреб суспільства, доцільним віднести електронну форму договору в окрему групу, а отже, потрібно

внести зміни до Цивільного Кодексу, а саме змінити положення ст. 205 на наступне: «правочин можуть вчинятися в усній, письмовій або електронній формі. Сторони вправі обирати будь-яку форму правочину, якщо інше не передбачається законом».

Література

1. Стефанчук Р.О. Перспективи договірної регуляції особистих немайнових відносин // Право України. 2012. № 9.
2. Отраднова О. Договори між суб'єктами деліктних зобов'язань: принципи, можливості, межі // Право України. 2012. № 9.
3. Кніпер Р. Власність, володіння та їх відображення в договірному праві. Право України. 2012. № 9. С. 37–43.
4. Советское гражданское право. М.: Юрид. лит., 1975. 520 с.
5. Казанцев М.Ф. К вопросу об общей теории правового договора // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения РАН. Вып. 1. Екатеринбург, 1999. С. 179-196.
6. Иванов В.В. Общая теория договора. М., 2006. С. 22.
7. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. За ред. О.В. Дзери. К., 2008. С. 45-46.
8. Бродовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у Цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук: спец. 12. 00. 03. « Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Х., 2005. 23 с.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>(дата звернення: 15.04.2020)
10. Чучковская А.В. Правове регулювання господарських договорів, що вчиняються через мережі електрозв'язку: автореф. дис. на здобуття

наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» К., 2004. 20 с.

11. Великанова М. М. Теоретичні питання укладення цивільно-правових договорів // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2011. № 1. С. 57-61.
12. «Про електронну комерцію» Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (дата звернення 25.04.2020)
13. Маньогора В.В. «Особенности правового регулирования электронных хозяйственных договоров». URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/10_13.pdf
14. Кучаковська Н. Правове регулювання укладення електронних господарських договорів // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 6. С. 62-74.

References

1. Stefanchuk R.O. Prospects for the contractual regulation of personal non-property relations // Law of Ukraine. 2012. № 9.
2. Otradnova O. Contracts between the subjects of tort: principles, opportunities, limits // Law of Ukraine. 2012. № 9.
3. Kniper R. Ownership, possession and their reflection in contract law // Law of Ukraine. 2012. № 9. P. 37–43.
4. Soviet civil law. М. : Law. Lit., 1975. 520 p.
5. Kazantsev M.F. On the General Theory of the Legal Treaty // Scientific Yearbook of the Institute of Philosophy and Law of the Ural Branch of the Russian Academy of Sciences. Issue 11999. P. 179-196.
6. Ivanov V.V. General contract theory. М., 2006. P. 22.
7. Contract law of Ukraine. Common part: teach. tool / Edited O.V. Dzery. К., 2008. P. 45-46.

8. Brodovsky S.O. Conclusion, amendment and termination of the contract in the Civil Law of Ukraine: author. diss. for the sciences. degree of Candidate of Laws: Special. 12. 00. 03. "Civil Law and Civil Procedure; family law; private international law", Kh., 2005. 23 p.
9. The Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 No. 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (date of request: 04/15/2020)
10. Chuchkovskaya A.V. Legal regulation of economic contracts made through telecommunication networks: author. diss. for a science degree, Ph.D. lawyer. Sciences: Special. 12.00.04 "Business Law; economic and procedural law. K., 2004. 20 p
11. Velikanova M. M.. Theoretical nutrition of civil law contracts // Legal News. Air and space law. 2011. No. 1. S. 57-61. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2011/statli_n1_18_2011/Velikanova_57.pdf
12. "About electronic commerce" Law of Ukraine of September 3, 2015 No. 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19> (date of request 25.04.2020)
13. Manogora V.V. «Features of legal regulation of electronic economic agreements in Ukraine». URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/10_13.pdf
14. Kuchakovska N. Legal regulation of the conclusion of electronic business contracts // Foreign Trade: Economics, Finance, Law. 2016. № 6. S. 62-74.